

שארית מנחם

אמרות טהורות, דיבורים קדושים, ערכים ומתוקים, בדרך פרד"ם
מאת כ"ק אדמו"ר הגה"ק רבי מנחם מענדיל מווישיווא זי"ע

פרשת וישב

יוצא לאור ע"י

מכון

ברכת נפתלי

להוצאת ספרי רבנו"ק זצלה"ה

ע"ש הרה"צ רבי נפתלי צבי בן כ"ק

אדמו"ר רבי ברוך זצ"ל מווישיווא

מאנסי נ"י

שדי. וזש"א יעקב אבינו ע"ה אל שדי יתן לכם רחמים דכיון
דיש גם זקן מלא רחמים בשם שדי בודאי יאמר לצרותי די,
ולזה דברו אחי יוסף אליו פתח הבית אצל המזוזה סוד שם שדי,
ויעקב אע"ה אמר ליוסף אל שדי נראה אלי בלזו שיהיה כך גם
רחמים וכל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים (שבת
קנ"א ע"ב) ליתן אחוזת עולם לזרעו אחריו.

וישראל אהב את יוסף וגו' כי בן זקונים הוא לו. י"ל דהנה
בימי עלומיו של אדם אינו צריך לבניו כ"כ יש לו כח ומוח
לעבוד בעצמו, משא"כ בימי זקנותו כדאיתא בכתובות (ק"ג ע"א)
דבשעת פטירתו של רבי אמר לבניו אני צריך, וזש"א וישראל
אהב את יוסף כי בן זקונים הוא לו שלעת זקנתו יעזור לו בתורה
ובעבודה, ועשה לו כתנת פסים, פסי"ם נוטריקון מבקשי פניך
יעקב סלה (תהלים כ"ד ו) שיהיה לפניו דמות דיוקנו הרוחני של
אביו, ובאמת זאת הציל אותו מאשפת פוטיפר כדאיתא במד"ר
דמות דיוקנו של אביו נראה לו, והיינו ואביו שמר את הדבר
דשמירתו היתה ע"י דמות אביו. ובוה אפשר לרמוז מה שהביא
רש"י בשם מדרש אגדה פסי"ם ע"ש צרותיו פוטיפר סוחרים
ישמעאלים מדינים, היינו שניצל מהשפעתם ע"י מבקשי פניך
יעקב סלה הנרמז בפסי"ם כנ"ל.

כי בן זקונים הוא לו. ומתרגם ארי בר חכים הוא, חכ"ים ר"ת
מי כמוך חסין יה (תהלים פ"ט ט), שזהו תכלית החכמה להבין מי
כמוך ה', ויוסף היה בר חכים.

הלא אחיך רועים בשכם. בשכ"ם ר"ת ברוך שם כבוד מלכותו,
ואיתא בזוה"ק (בראשית דף י"ח ע"ב) דברוך שם כבוד מלכותו
הוא יחודא תתאה, וזה שאמר יעקב אחיך יראי ה' המה
ומיחדים יחודא עילאי ותתאי ואין לך לפחד שיעשו לך רע ח"ו,
ע"כ לכה ואשלחך אליהם.

ויראו אותו מרחוק וגו'. וברש"י ז"ל אותו כמו אתו עמו כלומר
אליו. אפשר לומר עפ"י הידוע דאחי יוסף דנו את יוסף ע"ש
סופו שיצא ממנו ירבעם בן נבם, וזה"פ ויראו אותו "מרחוק"
הכוונה לירבעם, וזה שפרש"י אותו אתו עמו כלומר ראו את

וישב יעקב וגו' אלה תולדות יעקב יוסף וגו'. וברש"י ביקש
יעקב לישב בשלוח קפץ עליו רוגזו של יוסף אומר הקב"ה לא
דיין לצדיקים וכו' בעוה"ב וכו'. אפשר לומר עפ"י מה דאיתא
בבוצינא דנהורא הפי' על הא דאי' במס' ברכות (נ"ז ע"ב) שבת
מעין עוה"ב, ששבת הוא המעין והמקור של עוה"ב, ואיתא
בעבודת ישראל רגזו ש"ל יוס"ף גימ' שב"ת, וזש"א ביקש
יעקב לישב בשלוח בעוה"ז קפץ עליו רוגזו של יוסף קדושת
שבת נחלת יעקב אביך אומר הקב"ה לא דיין להם לצדיקים,
פירושו בניחותא לא בלשון תמיה, להנות. מזיו השכינה בעוה"ב
אלא רוצים גם השבת שהוא המעין והמקור של עוה"ב.

**וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו ועשה
לו כתנת פסים.** אפשר לומר עפ"י המד"ר (איכה ב' ב) עה"פ
(איכה ב' א) השליך משמים ארץ תפארת ישראל שדמות יעקב
שחקוקה בכסא כבוד השליך בשעת החורבן לארץ, ובקשתנו
הוא שובה "ישראל", זה יעקב, עד ה' אלהיך למקומו בכסא
הכבוד, ואימתי נוכח לכך, בזמן ביאת משיח בן יוסף, וי"ל
דמשו"ה ישראל אהב את יוסף מכל בניו, מטעם ועשה לו, יוסף
לאביו כתנת פסי"ם ר"ת מבקשי פניך יעקב סלה וד"ל, שע"י
משיח בן יוסף שבא מזרעו יוחזר פני יעקב למקומו בכסא
הכבוד.

וישראל אהב את יוסף כי בן זקונים הוא לו וגו'. ובפ' מקץ
(מ"ג י"ד) אמר יעקב לבניו ואל שדי יתן לכם רחמים וגו', וכן אמר
ליוסף אל שדי נראה אלי בלזו (להלן מ"ח ג), ואפשר לומר בד"ז
דהנה זקן רומז לחכמה כדאי' בקידושין (ל"ב ע"ב) זקן זהו שקנה
חכמה, וגם רומז לרחמים זקן מלא רחמים כידוע. ולכן יוסף
הצדיק שהיה חכם ונבון כמאה"כ (להלן מ"א ל"ט) אין נבון וחכם
כמוך, וריחם על אחיו ועל כל העולם, ויוסף הוא המשביר נקרא
בן זקונים"ם ב' בחינות של זקן, והנה יוסף עם הכולל עולה זקן, כי
האלף הנוסף ע"י הכולל רומז לחכמה מטעם "וואאלפך" חכמה
(איוב ל"ג ל"ג) בחי' זקן שקנה חכמה והוא בבחינת הכולל,
כמאמר החכם (ויק"ר א' ו) דעת קנית מה חסרת, וב"פ זקן גימ'

היינו שקנאוה בזה שמצד עצמו זכה לזה, ובאמת אביו שמר א"ת הדב"ר שעולה ברי"ת.

ויאמר הילד איננו ואני אנה אני בא. ובמדרש עסוק היה בשקו ובתעניתו, א"ל הקב"ה מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה ואתה פתחת בתשובה תחילה, חיך שכן בנג עומד ופותח בתשובה וכו'. וידוע קושיית המפרשים דהא אדה"ר וקין כבר הקדימו בתשובה כמו שמובא במד"ר (פר' כ"ב ס"י כ"ח) פגע אדה"ר בקין א"ל מה נעשה בדיןך א"ל עשיית תשובה ונתפשרתי, התחיל אדם הראשון מטפח על פניו אמר כך הוא כוחה של תשובה ואני לא הייתי יודע, מיד עמד אדה"ר ואמר וכו', ואפשר לומר על פי מאמרם ז"ל במס' שבת (נ"ה ע"ג) דכל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה שנתכוון לתבוע עלבון אמו, ואעפ"כ עשה תשובה מחשש שמא פגם קצת ובאותו היום עסוק היה בשקו ותעניתו, וזה כוונת המדרש מעולם לא חטא אדם לפני, כראובן שלא חטא באמת ואעפ"כ עשה תשובה, והנה כמו"כ יוסף הצדיק ג"כ לא חטא בהביאו על אחיו דבתם רעה אל אביהם דכוונתו היתה לשם שמים, ע"כ כאשר ראה ראובן שהילד איננו נמצא שיוסף נענש אע"פ שכוונתו לא היתה לחטא, ע"כ צעק ואני אנה אני בא במעשה בלחה.

הכתונת בנג הוא וגו', ויאמר כתונת בני היה רעה אכלתהו טרף טורף יוסף. ידוע שאם מדברים משווא אינם קוראים אותו בשמו רק בן פלוני וכדמצינו בשאול (שמואל א' כ' כ"ז) מדוע לא בא בן ישי אל הלחם, ולא קראו דוד, ומשו"ה אמרו אחי יוסף הכתונת בנג הוא ולא הזכירו שמו, ומשו"ה אמר יעקב "חיה" ר"ל אחיו שנמשלו לחיות, אכלתהו, הרגוהו, והראיה כי טרף טורף יוסף שלא הזכירוהו בשמו, לפיכך להלן בפסוק ל"ה כתיב וימאן להתנחם ויאמר כי ארד אל "בני" אבל שאולה, פי כמה שאמרו הכתונת "בנג" ולא הזכירו את שמו זה מורה שבניו עשו זאת. ולעומת זה הזכרת השם סימן לאהבה כשנוכח לנאולה שלימה נזכיר שמו המפורש יתברך מרוב אהבת הש"י, וע"כ אנו מבקשים נהללך ונשבחך ונזכיר שמך מלכנו באהבה עזה.

(רשום בכ"ק קצת בשם גדול אחד)

טרף טורף יוסף וגו' ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו וימאן להתנחם ויאמר כי ארד אל בני אבל שאולה וגו'. ובמד"ר כששמע יעקב טרוף טורף יוסף אמר אוי לי שנשאתי שתי אחיות. ולבאר כ"ז נפרש קודם מה שאמר שהמע"ה (משלי כ"ז י"א) חכם בני ושמוח לבי ואשיבה חורפי דבר, עפ"י משאחז"ל (שבת נ"ה ע"ב ועיי"ש) כל הבא על הערה לא יהיה לו ער ועונה שלא יצא ממנו מלכות ות"ח עיי"ש, ונודע דשונאי דוד אמרו שנכשל באשת איש בנשאו את בת שבע ובאמת לא חטא (עיי' שבת נ"ו ע"א, ובערבי נחל ר"פ ואתחנן), וראיה לזה שיצא ממנו

ירבעם בן נבט, הכלול עמו, כלומר אליו היה כונתם, והנה גבי ישמעאל נאמר (לעיל כ"א י"ז) באשר הוא שם ודרשו חז"ל (ר"ה ט"ז ע"ב) שאין הקב"ה דן ע"ש סופו, לכן כאשר ראו ארחות ישמעאלים נזכרו עיי"ז שאין דנים ע"ש סופו ושמעו לקול יהודה שאמר להם מה בצע.

והבור רק אין בו מים. בגמ' שבת (כ"ב ע"א) אמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום נר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה וכו', ואמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דר תנחום מאי דכתיב והבור ריק אין בו מים, ממשמע שנאמר והבור ריק איני יודע שאין בו מים, אלא מה ת"ל אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, י"ל בשייכות שני המימרות דהנה היונים רצו לאמר שאין לנו חלק בה' ח"ו בחינת נחש להסית להיות כאלהים מקור המינות, ויוסף הצדיק בדעתו הקדושה דעת תורת אביו הכניע זאת כדאי בספד"ק, ומשום הכי יוס"ף בגימ' מל"ך יו"ן, ולזה יו"ן ר"ת נחשים ועקרבים יש, ואחיו של יוסף חשבו כיון שאין בבור מים הרומז לתורה ע"ד הוי כל צמא לכו למים (עיי' ב"ק פ"ב ע"א), לא יוכל יוסף להכניע, אבל באמת היה בו תורה דהנה "באר" באלף רומז לחכמה מוטעם הכי (איוב ל"ג ל"ג) אאלפך חכמה, ועל כן היה ביוסף עצמו תורה מכח באר בשדה שמצינו בתחלת פגישת יעקב ברחל אם יוסף, וזהו שאמרו והבור ריק, היינו מבחי' אלף ואינו באר, ע"כ נחשים ועקרבים יש בו.

וכל זה יתקן על ידי נר חנוכה אור תורה, ולזה נחשי"ם ר"ת מזוזה ימין נר חנוכה שמאל, וזה שאמר הכתוב במזמור שיר "חנוכת" (תהלים ל' ד'), ה' העלית מן שאול נפשי ר"ת "שמון הרומז לחכמה, (עיי' מס' מנחות פ"ה ע"ב), ר"ל ע"י השמן הרומז לנר חנוכה חיינתו מיורדי "בור", לעשותו באר בחכמת תורתנו הקדושה ע"ד הואיל משה "באר" את התורה הזאת, (דברים א' ה'), (וכן הוא ר"ת של שומר מצרות נפשו בתיקון יסוד יוסף וחיינתו מיורדי בור גיהנם), וזה שנאמר (להלן בפסוק כ"ט) וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור, צעק הילד איננו, לתקן סטרא אחרא דיון, ואני אנה אני בא, ואנ"י גימ' יו"ן עה"כ אנה אני בא.

ועיקר החכמה לידע עד שעיני השכל מגיעות ולא יותר כי במופלא מומך אל תדרוש, והיינו למעלה מעשרים דלא שלטה ביה עינא, וזה שדרש ר' נתן משמיה דר' תנחום נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה וברש"י דלא שלטה בה עינא למעלה מכי אמה, וממשיך ר' נתן משמיה דר' תנחום מימרא השניה והבור ריק וכו' וכנ"ל שעל ידי נר חנוכה ועל ידי חכמת תוה"ק בא יוסף לבחינת צדי"ק יסוד עול"ם שעולה נפ"ש, ע"י אביו הק' שהמשיך עליו "באר" מים חיים, ועיי"ז זכה למלכות כמבואר בזה"ק מאן דנטיר ברית זוכה למלכות, וזהו שאמר הכתוב (לעיל י"א) ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר

העולה כ"ו, את יוסף ויהי איש מצליח בכח אביו, דע"י דמות דיוקנו של אביו ניצול מחטא אשת פוטיפר, וז"ש (להלן פסוק ט) איך אעשה וגו' וחטאתי לאלהים שיחסר ח"ו הכ"ו ממנו, ועי"ז אלהי אביו היה בעזרו וניצל מחטא.

ויעזוב כל אשר לו ביד יוסף ולא ידע אתו מאומה כי אם הלחם אשר הוא אוכל ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה. אפשר לומר ויעזוב כל אשר לו ביד יוסף והיה לו כל מעדני ותפנוקי מלכים, ויען שלא היו כשרים, ולא ידע אתו מאומה ולא נגע בהם כלל, כי אם הלחם אשר הוא אוכל, ואם תאמר שע"כ נחלש תוארו, ע"ז אמר ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה ולא הזיקו.

ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים. ובא במסורה וחטאתי לאבי כל הימים, עפי"מ דאיתא בסוף מכות (כ"ג ע"ב) דרש רבי שמלאי שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו לו למשה שס"ה לאוין כמננין ימות החמה, ופירש רש"י שם שבכל יום מזהירין עליו שלא יעבור. ובזה אפשר לבאר מאמרו ז"ל (ברכות ה' ע"א) אמר ר"ש בן לקיש לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר וכו' אם נצחו מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה, היינו שהיום ילך מאתו למיתה ואבדון כשיעשה בו ביום עבירה ח"ו ולא ישמע לאזהרתו, והנה בענין אשת פוטיפרע שביקשה מיוסף להיות אצלה היתה כוונתה להכשילו אח"כ בחטא ע"ז, כמו בבנות מואב שע"י ג"ע זנו אחר אלוהיהן, ועי"י חטא ע"ז הוי ח"ו ככופר בכל התורה עיין (חולין ה' ע"א) ויאבד כל הימים. על כן אמר יוסף איך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים, כי זה יביאנו לחטא ע"ז, ובא במסורה וחטאתי לאבי כל הימים ח"ו, דע"י ע"ז הוי ככופר בכל התורה ואובד כל הימים ח"ו, והש"י יצילנו מכל חטא ומכשול כה"ל.

ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים ויהי כדברה אליו יום יום וגו'. ובמסורה וחטאתי לאבי כל הימים. אפשר לומר דהנה ארז"ל (אבות פ"ד מ"ב) עבירה גוררת עבירה, היום אומר לו עשה כך ומחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו לך עבוד ע"ז והולך ועובד. ואשת פוטיפר טענה שכל עבירה היא לעצמה ואינה גוררת עבירות נוספות ושכל היותר פוגמת ביום העבירה, וזש"א אשת פוטיפר שהעבירה אינה גוררת רע רק באותו יום, והיינו, ויהי כדברה אליו יום יום, שהעבירה רק ליומה, ויוסף השיב וחטאתי לאלהים שעבירה גוררת עבירה עד שמביא ח"ו לע"ז, ובאה המסורה וחטאתי לאבי כל הימים ח"ו, ועי"כ ניצול מן החטא.

ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים. י"ל דהנה ישנם ג' אותיות רבבא בתורה, ד' מאחד ע' מן שמע, והה' מהפסוק הלה' תגמלו זאת (דברים ל"ב ו'), ושלתם הם

שלמה שהיה מלך, ולזה אמרה בת שבע (מלכים א' א' כ"א) והיה כשכב אדוני המלך עם אבותיו ושלמה לא יהיה מלך והייתי אני ובני שלמה חטאים שיאמרו שבא מן הערוה, אבל שלמה המלך ע"ה אמר שאפילו לא יהיה מלך רק ת"ח ג"כ יראו שלא חטא דוד וכנ"ל. וזש"ה בני חכם לבך ועי"ז ושמה לבי שיתגלה שלא חטא דוד וכש"כ שלא יאמרו שאסור לבא בקהל ואשיבה חורפי דבר. ומשו"ה אחר שראה יעקב אע"ה חכמתו של יוסף הצדיק שפט בצדק שנואזו עם רחל לא היו באיסור שתי אחיות, וזש"ה וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים כדתרגמינן בר חכים הוא "לו" ליעקב שנתברר לו עי"ז שנשא שתי אחיות בהיתר.

והנה על שני דברים אין מקבלין תנחומים, על החי כמבואר (מס' סופרים פ' כ"א) ומפני זה וימאן להתנחם, וגם על מעוות שאינו יכול לתקן, כי בשלמא על המת מקבלין תנחומים שהתקוה תאמצנו שהוא חי בג"ע ועתיד לחזור ולחיות בתחיית המתים, משא"כ על עבירה כזאת שאין יכול לתקנה בשום אופן איך אפשר לקבל תנחומין כיון שנאבד משני עולמות ח"ו. והנה בניו ובנותיו קמו לנחמו ולהוכיחו שיוסף חי והראיה שאינו מקבל תנחומין, ועל כרחק מטעם שהוא חי, והוא השיב שאינו מקבל תנחומין מטעם שאגלאי מילתא למפרע שחטא ברחל, והוי מעוות שא"י לתקן כיון שאין לו ער ועונה ממנה, וזש"ה ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו, שיוסף חי, והראיה "וימאן להתנחם" ומזה עצמו יש לו להתנחם, אבל הוא השיב שמטעם זה אינו מתנחם יען שמורא על ראשו שלא ירד אל בני אבא שאולה ואין לו תיקון, וכששמע שיוסף חי והוא בר חכים, ותחי רוח יעקב, וזה פ"י המדרש שהתחלנו כששמע יעקב טרוף יוסף אמר אוי לי שנשאתי שתי אחיות ודו"ק.

ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה וגו' עד כי יגדל שלה. י"ל תמר רומז לצדיק כמש"נ (תהלים צ"ב י"ג) צדיק כתמר יפרח, ויהודה רומז לשמו יתב' שבו כל שם הוי' יתב', ושל"ה נוסר' המחזיר שכינתו לציון, וזש"ה כ ויאמר יהודה, כבי' אומר לתמר כלתו לצדיק שבי אלמנה, ע"ד היתה כאלמנה (איכה א' א'), עד כי יגדל שלה ר"ל עד שהר"ת של של"ה יגדל שלא בר"ת רק בפועל המחזיר שכינתו לציון כנ"ל, וכן שיל"ה (ביו"ד כי יש אם למקרא) נוסר' השיבה לי ששון ישעך (תהלים נ"א י"ד), כי לע"ע במסותרים תבכה נפשי וכשיגדיל "שלה" כנ"ל יהיה עוז וחדוה במקומו. וזש"ה כ (בראשית מ"ט י') לא יסור שבט מיהודה וגו' "עד" כי יבוא שילה, ר"ל לא יסור וגו' עד ר"ל לעולם, כי הגאולה העתידה תהיה נצחית, כי יבוא שיל"ה שהוא הר"ת השיבה לי ששון ישעך.

ויהי ד' את יוסף ויהי איש מצליח וגו'. יוסף עם כ"ו מספר שם הוי"ה עולה יעקב, שהש"י"ת הגין עליו בזכות אביו, וז"ש ויהי ה',

ותתפשהו בבגדו. במסורה דין ואיך לעם נכרי לא ימשול למכרה בבגדו בה (שמות כ"א ח). י"ל עפ"י מה דאיתא בספיה"ק דהלבוש הוא ענין גדול מאוד ועושה שינוי גדול בנפש האדם, ומרומוז בגמ' שבת (ק"ד ע"א) מניין לשינוי בגדים מן התורה, ר"ל שהבגדים משנים את האדם יעו"ש. וכן מפרשים דמות דיוקנו של אביו נראתה לו ליוסף, "נראתה" מלשון נראין דברי ר' יהודה (חולין ק"ה ע"א), היינו שהיטיב בעיניו של יוסף אז דמות דיוקן צורת אביו שלא סלסל בשעריו ולא משמש בעיניו והלך בבגדי פרושין, וכעת בא לידי הכרה בעצמו שאילו היה הוא ג"כ הולך בדרכי אביו בצורתו ומלבושיו לא היה עולה על דעת המרשעת הזאת לתבעו ע"ז ולא נשאה עינה עליו, ויל"פ בזה מה דאי' במס' סוטה (ל"ו ע"ב) דדריש עה"פ ותתפשהו בבגדו שאמר לו אביו רצונך שימחה שמך מאפוד היינו לרמוז לו דאפוד הוא אחד מבגדי כהונה שמוזה ראייה שהבגדים משנים את האדם (עיין שבת שם). וז"ל המסורה ותתפשהו בבגדו, דהיינו שאשת פוטיפר היתה לה תפיסה ליוסף ע"י שינוי בגדו, ולזה בא המסורה לעם נכרי לא ימשול למכרה בגדו, שזהו ח"ו הגורם לעשותה לעם נכרי, ועיין בבני יששכר (במאמרי חודש ניסן) ע"ד המדרש שלא שינו את מלבושיהן, שזהו שמירת היהדות עיי"ש.

אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה בידו באשר ה' אתו ואשר הוא עושה ה' מצליח. וי"ל דהנה ידוע שהברכה מועלת רק על דבר שישינו כבר בעין אבל אינה מועלת לעשות יש מאין כמש"כ הט"ז ריש הל' חנוכה בשם הזוה"ק, והנה כ' בספיה"ק דהוה רק בברכת צדיק הצריכה לחול על דבר יש, משא"כ ברכת השי"ת בעצמו תוכל לעשות גם יש מאין כדמצינו בבריאת העולם שהי' יש מאין, וזה יש לומר בפסוק שלפנינו אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה בידו, שאין לו שום דבר יש בעין, שתוכל לחול עליו הברכה, ואעפ"כ, באשר ה' אתו, דייקא השי"ת בעצמו אתו, משום הכא ואשר הוא עושה ה' מצליח בידו, דברכת ה' נעשית וחלה גם יש מאין.

כה אמר ד' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו. יש לפרש לפי מה דאיתא בשם הגר"א דמה שאמר משה רבע"ה (דברים ט' כ"ז) זכור לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו, דהאות השלישי של אברהם הוא ר' הוא ר"ת של רשעו, והאות השלישי של יצחק הוא ח' ר"ת של חטאתו, ושל יעקב ק' ר"ת של קשי, וזה שאמר אל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו שכבר כפרו האבות.

והנה כיון דהאבות כפרו כבר באות השלישי, מכש"כ באות הרביעי משמותיהם הקדושים של האבות שהם ק' מיצחק ב' מיעקב ה' מאברהם, ופירשנו בזה הפסוק (במדבר כ"ג ט') שאמר בלעם מה אקוב לא קב"ה אל, שע"י אותיות קב"ה של האבות הקדושים כבר נמתקו כל הפשעים, וזש"א הכתוב על שלשה פשעי ישראל שנמתקו על ידי האבות באות השלישי משמותיהם, ועל ארבעה לא אשיבנו בתמי', היינו באות הרביעי משמותיהם וודאי שיתכפר להם.

אותיות דע"ה, לקבל עלינו מלכותו סלה, וכשמחליפים ח"ו הדל"ת לרי"ש נעשה מאל אחד א"ל אחר ר"ל, וזהו שנאמר בחטא העגל (שמות ל"ב ז) לך ר"ד, "רד" אותיות ד' ור', פי' שהחליפו אות ד' לר' ע"י חטא העגל וזש"א (בראשית ג' י"ח) וקוץ ו"דרדר" תצמיח לך, דלאחר חטא אדה"ר צריכים להתאמץ להפריד את הרע מהטוב ולהכניע הרי"ש תחת הדל"ת, וזהו (שמות י"ז ט"ז) מלחמה לד' בעמלק מדר דר, פי' דעיקר ותכלית המלחמה לה' הוא בעמלק מדר דר, להכניע הרי"ש תחת הדל"ת (ועיין בספיה"ק אמרי ברוך בשלה עה"פ הנ"ל), וע"י שח"ו מחליפים מד' לר' מהאותיות הגדולות שהם דע"ה נעשים רע"ה.

וידוע שזנות עם בת נכרי מביא לע"ז ושמד, על כן אמר יוסף לאשת פוטיפר איך אעשה הרע"ה "הגדולה", היינו לעשות מאותיות הגדולות רע"ה ח"ו במקום דע"ה שהוא סדר טהרות (עיין שבת ל"א ע"א), וחטאתי לאלהים ח"ו בשמד.

ויהי כדברה אליו יום יום ולא שמע אליה וגו'. אפשר לומר כי אשת פוטיפר ראתה באיצטגנינות שעתידי יוסף להוליד ממנה בנים, וכן היה באמת רק ע"י בתה, ועכ"פ אמרה ליוסף שהוא מצוה, ויוסף נס החוצה כמש"נ באאע"ה (בראשית ט"ו ה) ויוצא אותו החוצה ודרחז"ל סוף מס' שבת (קנ"ו ע"א) שא"ל צא מאיצטגנינות שלך ואין להשגיח עליהם, ושפט זאת בדעתו הקדושה דאם באמת הוא מצוה לא היתה בווערת כ"כ כי לא בנקל יתלהב הלב למצוה, וזש"ה ויהי כדברה אליו יום יום בהתלהבות, ע"כ לא שמע אליה. וזש"נ גבי שכם בן חמור (בראשית ל"ד י"ט) ולא אחר הנער לעשות הדבר הזה, מילה, ומוזה נראה כי חפץ בבת יעקב ולא לשם מצוה עשהו.

ויבא הביתה לעשות מלאכתו וגו'. עיין (סוטה ל"ו ע"ב) דיוסף נכנס לעשות צרכיו אלא דמות דיוקנו של אביו נראה לו והצילו, וכ"ז מרומז בר"ת ויב"א הביתה, כי ויב"א ר"ת (תהלים מ"ט) אדם ביקר ולא יבין מצד עצמו, והוא גם ר"ת וזכרתי את בריתי יעקב שבזכותו ניצל מן החטא, וגם והיה בית יעקב אש, (עובדיה א' י"ח) זה לעומת זה אש דקדושה להכניע את אש התאוה, וע"כ ויבך יוסף בדברם אליו ג"כ ר"ת ויבא, שבכה על שהוצרך לזכות אבות.

ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו. ובסוטה (ל"ו ע"ב) דמות דיוקנו של אביו נראה לו בחלון, וי"ל לפי המובא בספיה"ק עפ"י הזוה"ק דפגם הברית ר"ל קשה לעניות, ומרומז בקרא (משלי כ"ט ג) רועה זונות יאבד הון, ומדה טובה מרובה א"כ ושמירת הברית מביאה ברכה ועשירות, וזה נרמז כאן ויבא הבית"ה שהוא ר"ת ברכת יי היא תעשיר ועי"כ זכה לברכה ויוסף הוא המשביר.